

N° 1

FRYSLÂN

nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur

Themanummer:
Kantongerechten in Fryslân

FRYSLAN

*Nieuwsblad voor
geschiedenis en cultuur*

8e jaargang nr. 1, april 2002

Fryslân is een uitgave van het Fries Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Het verschijnt vier keer per jaar en wordt toegezonden aan de leden van het Fries Genootschap

Eindredactie:

Meindert Schroor

Redactie:

Martha Kist
Evert Kramer
Hans Mol
Harm Nijboer

Aan dit nummer werkten mee:

Bernhard van Haersma Buma,
A.G. Bosch,
Gretha Donker,
G. Heida,
Peter Karstkarel,
Lourens Oldersma,
Rienk Wegener-Sleeswijk

Redactiesecretariaat:

Kopij zenden aan:
Fryslân, Postbus 6091,
8902 HB Leeuwarden/Ljouwert.
Telefoon/fax: 058-2665309
E-mail: varenius@planet.nl

Ledenadministratie:

Fries Genootschap
Turfmarkt 11, 8911 KS Leeuwarden
Telefoon 058-2123001 (Alleen telefo-
nisch bereikbaar op woensdagmorgen
tussen 09.00 en 12.00, Hilda Dekkinga).
E-mail:
fries.genootschap@friesmuseum.nl

Ontwerp omslag: Mlinar Design

Layout: Klazien Schroor-Dijkstra
Druk: Grafisch Bedrijf Hellinga,
Leeuwarden

Het *Fries Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde*, opgericht 26 september 1827, met als Beschermvrouwe H.M. de Koningin, heeft als doel het onderzoek naar en het vergroten van de kennis omtrent al hetgeen de geschiedenis, oudheid- en taalkunde van Fryslân betreft. U kunt zich verzekeren van regelmatige toezending van *Fryslân* door lid te worden van het Fries Genootschap. Gebruik daartoe de bijgevoegde antwoordkaart.

Losse nummers: € 3,75

Van de redactie

Het uitbrengen van themanummers behoort niet tot de gewoonte van de redactie van *Fryslân*. In de afgelopen zeven jaargangen hebben wij slechts een tweetal uitgebracht. Om te beginnen naar aanleiding van de herdenking Fryslân 500 in 1998 en vervolgens met het oog op de millenniumwisseling, naar aanleiding waarvan wij de portretten van 21 beroemde Friezen uit de vorige eeuw schetsten. Beide uitgaven werden in belangrijke mate door onszelf verzorgd. Het voor u liggende themanummer is hoofdzakelijk het werk van derden, van mensen die op enigerlei wijze verbonden zijn of waren met de rechtspraak in Fryslân en meer in het bijzonder met de kantonrechtpraak. De opheffing – per 1 januari 2002 – van de laatstgenoemde tak van justitie die sinds 1811 als zelfstandige organisatie opereerde en de bestuurlijke onderbrenging als 'sector kanton' bij de arrondissementsrechtbanken is daarvoor de aanleiding. Toen wij dan ook door vertegenwoordigers van de 'sector kanton' en het Ryksargyf werden benaderd om een special uit te brengen rond het thema (bijna) *Twee eeuwen Friese kantonrechten 1811-2001* werd door ons daarop enthousiast gereageerd. Onze verwachting is – dat zult u na lezing van de bijdragen met ons eens zijn – niet beschaamd. De auteurs voor deze gelegenheid zijn er naar onze mening in geslaagd gezamenlijk een uiterst informatief en lezenswaardig product af te leveren. In de afgelopen maanden is de samenstelling van de redactie van *Fryslân* gewijzigd. Na ruim vijf jaar heeft Johan Frieswijk een punt gezet achter zijn redactionele activiteiten. Voor de redactie heel jammer, maar we hebben begrip voor zijn beslissing. Martha Kist versterkt sinds 1 januari van dit jaar ons team. We heten haar vanaf deze plaats welkom in de redactie.

(Bij het omslag:)

De foto is gemaakt door Chris de Jong. De kaartjes op pagina 39 en 40 zijn getekend door Peter van der Meulen.

Voorwoord

Jan Leijten

Het jaar 2001 heeft in het teken gestaan van een naderend afscheid. Voor alle Nederlanders en vele miljoenen Europeanen betekende 1 januari 2002 immers het afscheid van de nationale munt en de overgang naar de euro. Uiteraard heeft die overgang ook de nodige gevolgen gehad voor de juridische wereld, nu veel van de belangen waar juristen zich mee bezig houden op de een of andere manier een financiële kant hebben. Op 1 januari 2002 heeft echter nog een voor de juridische wereld belangrijke gebeurtenis plaatsgehad en wel de invoering van een vernieuwd Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en een nieuwe Wet op de Rechterlijke Organisatie. Het voornaamste gevolg daarvan is, dat de kantonrechten zijn opgeheven als zelfstandige organisatie en door de bestuurlijke onderbrenging verder gaan als onderdeel van de rechtbank onder de benaming 'sector kanton'. Lang is er door kantonrechters gestreden tegen deze onderbrenging maar uiteindelijk is na het sluiten van het zogeheten Convenant van Zeist meegewerkt aan hetgeen nu aan wetgeving is tot stand gekomen. Bij het afscheid nemen van het verleden past enerzijds een terugkijken naar wat is geweest en anderzijds het vooruitkijken naar wat komen gaat. Op zeker moment is het idee geboren om het terugkijken in breder verband te doen dan de eigen werkring. Dat heeft geleid tot het plan om via publicaties en het houden van een tentoonstelling een groter publiek kennis te laten nemen van de historie van de kantonrechten. Voor u ligt dan ook een uitgave van *Fryslân*, waarin u bijdragen aantreft, die tal van aspecten van het verleden van met name de Friese kantonrechten aan een andere beschouwing onderwerpen. Complimenten dienen te worden gegeven aan de schrijvers, niet alleen voor de nauwkeurige wijze waarop zij het verleden hebben onderzocht en geschilderd, maar ook voor de snelle wijze waarop zij dat gedaan hebben. Een snelheid die past bij de wijze, die de kantonrechten eigen was. Het is onmogelijk om in het bestek van dit voorwoord een korte samenvatting te geven van de inhoud van de bijdragen. Ik kan u slechts aanraden ze te lezen.

Het spreekt voor zich dat er in bijna twee eeuwen rechtspraak door de kantonrechter/vrederechter veel is veranderd, waarbij met name de enorme toename van het aantal te verwerken zaken een grote rol heeft gespeeld. Opvallend is echter, dat er nog tal van zaken zijn die in wezen in al die tijd niet veranderd zijn. Een aspect wil ik daarbij in het bijzonder naar voren halen. Het was de taak van de vrederechter om te bemiddelen in geschillen en ook de kantonrechter heeft dat altijd als zijn taak gezien. In het vernieuwde Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is meer dan voorheen aan de civiele rechter de taak toebedeeld om via een schikkingscomparitie te trachten het geschil tot een oplossing te brengen. Daarmee is een essentieel onderdeel van de taak van de rechter in feite dezelfde als twee eeuwen geleden. Ook anderszins zal er weinig veranderen. Een werkwijze, die al jaren succesvol is gebleken, zal niet veranderen. Vooruitkijkend durf ik de stelling dan ook wel aan, dat in de nieuwe structuur de rechtszoekende van de sector kanton dezelfde snelle, klantgerichte wijze van werken kan en mag blijven verwachten als voorheen het geval was.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Twee opmerkelijke vrederechters in het kanton Lemmer 1825-1858

Rienk Wegener Sleeswijk

Was het voorafgaand aan de Franse tijd in ons land heel gewoon dat allerlei functionarissen meerdere officiële ambten bekleedden, de inlijving in het Franse Keizerrijk maakte daar grotendeels een einde aan. De invoering van de Napoleontische wetgeving voerde een systeem in van onverenigbaarheden. Men kon in beginsel niet langer gelijktijdig deel uitmaken van de rechterlijke macht en bijvoorbeeld het bestuur. Het spreekt vanzelf dat het strikte systeem van de onverenigbaarheid van functies in het begin van de negentiende eeuw voor velen met een nog achttiende-eeuwse instelling slecht aan te voelen was. Daarbij kwam nog dat ten behoeve van de plotse invoering van die strikte scheiding tussen diverse openbare functies een veel groter aantal functionarissen noodzakelijk was. Er moest dan ook veelvuldig met dispensaties van opleiding en/of leeftijd worden gewerkt en soms bleven openbare posten jaren onvervuld.

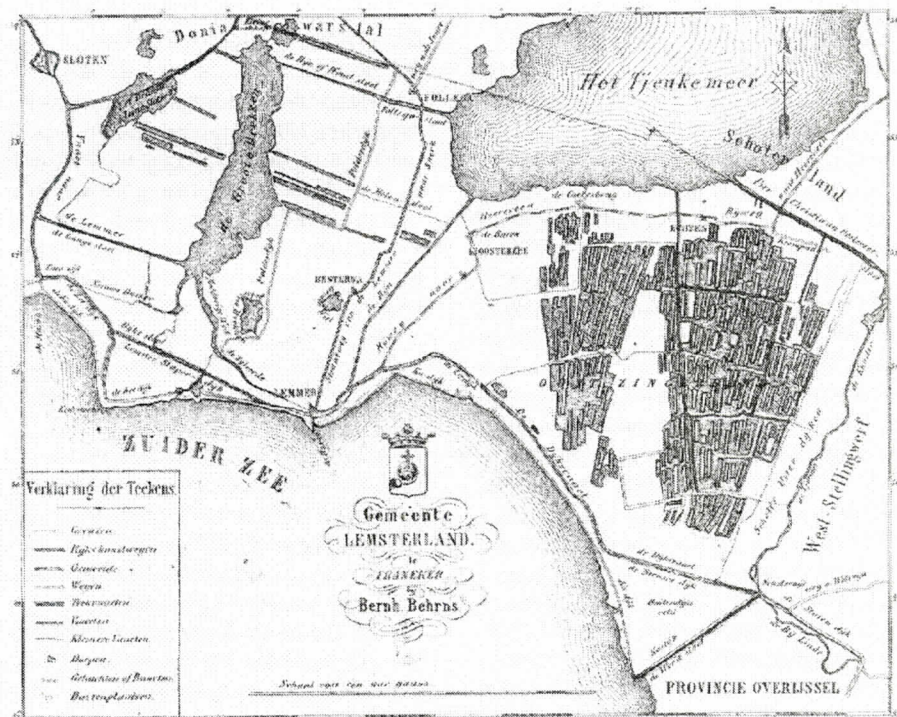
Dit is de achtergrond waarin wij vrederechter in het kanton Lemmer, Frederik Zacharias Reneman, moeten plaatsen. Geboren op 30 maart 1776 als zoon van de Leeuwarder medicus dr Rinnert Daniëls Reneman en Agatha Catharina van Kolde (of Kolda) was hij qua mentaliteit een typische achttiende eeuwse van de oude stempel. Dit zal ontegenzeggelijk nog zijn versterkt door het feit dat hij zijn steenvijze grootvader van moederszijde Dodo-neus Pierius Heemstra van Kolde aanvankelijk als secretaris van de Grietenij Gaasterland opvolgde. Was hij bij de instelling van de Franse rechterlijke organisatie in 1811 benoemd tot eerste plaatsvervanger van de vrederechter in het Kanton Lemmer, reeds in 1816 volgde zijn benoeming tot vrederechter. Het secretarisschap van Gaasterland moest hij daarvoor laten schieten. De hoofdplaats van het kanton was het dorp Lemmer, waar het vrederecht gevestigd diende te zijn en waar het grietenijbestuur zittingsruimte ter beschikking moest stellen en voor de inrichting daarvan moest zorgen. Misschien was het reeds een teken aan de wand toen hij binnen een jaar na zijn benoeming zijn volle neef mr Arnold Daniël Reneman als griffier van het vrederecht aantrok. Voor onze huidige begrippen leverde dit een ondenkbare situatie op. Waren er bij het algehele landelijke betrouwbaarheidsonderzoek van onder meer de rechterlijke macht in 1821 ten aanzien van de beide Renemannen door de

officier van justitie geen aanmerkingen aan de Koning te melden, spoedig daarna echter bleek de vrederechter een allesbehalve gemakkelijk mens te zijn.

Erfvrederebreuk

In zijn woonplaats Wyckel kreeg hij als presiderend kerkvoogd van de Nederlands Hervormde Kerk het aan de stok met de predikant J.A. Kuitert. Hier stonden de rechtzinnige gemeente en de meer vrijzinnige predikant tegen-

over elkaar. Aanvankelijk had Reneman vruchteloos geprobeerd de predikant weg te werken door onder meer de pastorie niet te onderhouden. Pas na bevel door het Provinciaal College van Toezicht op het beheer der goederen van de Hervormde gemeenten in Friesland bleek hij tot het noodzakelijke onderhoud bereid. De vervangende woonruimte voor de predikant en diens gezin werd echter gevonden in een ander dorp, te weten Balk. Alleen reeds door de geografische afstand is het begrijpelijk dat de predikant dit heeft geweigerd. De zaak escaleerde vervolgens snel en mondde er in uit dat Reneman op 29 december 1825 eigener beweging met behulp van de sterke arm een poging deed de predikant met geweld uit de pastorie te Wyckel te zetten. Voor de predikant was de maat vol. Hij deed een beroep op de Koning om hem de bescherming te verlenen, 'waarop elke Nederlander vertrouwt'. Ook de toen zittende griffier van het vrederecht Wigger van Eyck bleek in onmin met de vrederechter te

Kaartje uit de Atlas van de provincie Friesland van B. Behrens 1861

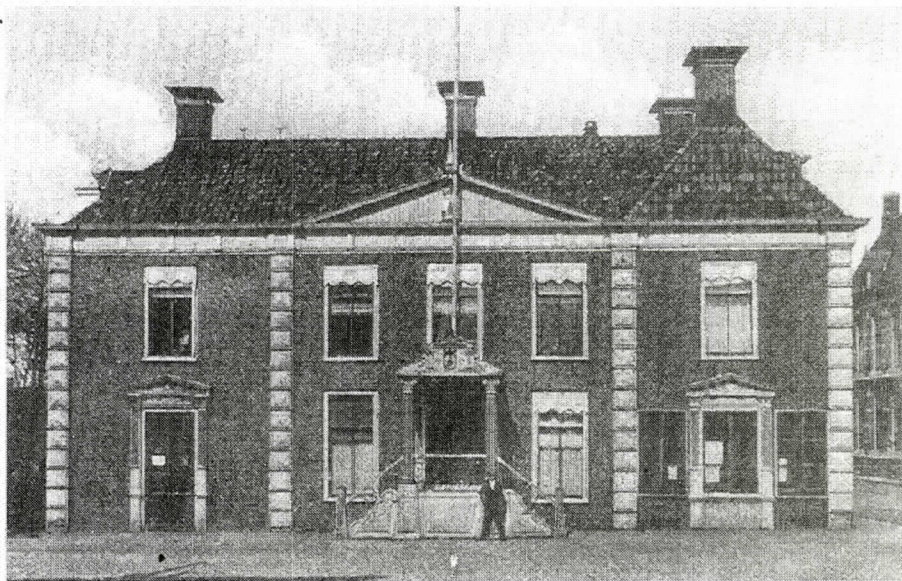
leven en beklagde zich eveneens bij de Koning over het feit dat hij de vier jaren dat hij griffier was 'nog nimmer van de vrederechter eenige wet of besluit door Uwe Majesteit uitgevaardigd' had ontvangen. Voorts beklagde hij zich over de ongeschiktheid van het dorp Lemmer als zittingsplaats van de Vrederechter. De stad Sloten zou veel centraler liggen. We komen later op dit aspect terug.

Van Eijck vervolgde zijn klaagschrift verder: *'Doch de Vrederechter van tijd tot tijd Comparitiën hebbende in zijne betrekking van lid der Contributie Zedijken, worden dezelve veelal gehouden op de dagen der teregtzitting in het logement De Wildeman te Lemmer. De teregtzitting wordt slechts eenmaal in de week gehouden 's Zaterdag namiddag om drie, vier en vijf uur, dikwijls naar male de eerste werkzaamheden, namelijk van de Contributie, zijn afgelopen.*

Deze zoo ongeschikte tijd brengt de Ingezetenen meermalen in de noodzakelijkheid – daar er onder zijn die verder dan vijf uren afstands wonen- om 's nachts op de Lemmer, of onderwegs te blijven logeeren en hun geld in de logementen te verliezen.

Spreekt men de Vrederechter over deze zijne handelingen, hetzelfde vindt echter bij hem niet de minste ingang, een man van zijn rijkdommen en tevens zonder enige huishouding, die zich toegelegd schijnt te hebben om maar geheel zijn eigen wegen en manieren te volgen, als zich voorgevende te eenemale onverschillig in zijnen post van Vrederechter te zijn. Voorwaar ongelukkig voor de ingezetenen die met zoodanigen Vrederechter te doen hebben'.

Tenslotte kwam de griffier met de beschuldiging dat de vrederechter zijn werk slecht deed, met het opzet, zijn hierboven genoemde neef, thans advocaat te Sneek, met processen te begunstigen. De Koning gelastte op grond van het verzoekschrift van ds. Kuitert om het Hooggerechtshof een strafvervolgning tegen Reneman te doen instellen en hem voorts te ontslaan als kerkvoogd van de N.H. kerk te Wyckel. In deze zaak werd een gedelegeerd rechter ter instructie benoemd om de zaak te onderzoeken, terwijl werd besloten hoezeer het verzoekschrift van de griffier ook gegrond werd geacht en tot ontslag van de vrederechter diende te leiden - de strafrechtelijke vervolging af te wachten. Nadat de onderzoeker zijn rapport op 9 juni 1827 had aangeboden, overwoog het Gerechtshof bij uitspraak van 6 november 1827 dat Reneman 'zich niet heeft ontzien, om op den 29e December 1825 een, door middel

Het kantongerecht in Lemmer werd in 1832 gehuisvest in het grietenijhuis aldaar (Foto: Ryhsargyf in Fryslân).

van een slot gesloten houten hek, dienende tot afsluiting der erve, behorende tot de predikantswoning te Wyckel, met behulp van een bijl en een ijzer gewelddadig te verbreken en te openen, en zich alzo te leggen den wil des bewoners op die erve toegang te banen'. Het Hooggerechtshof achtte Reneman op die grond schuldig aan vernieling van andermans hek onder het maken van misbruik van gezag. Juist vanwege dit laatste moest de maximale straf van 1 jaar gevangenisstraf en een geldboete van 50 franken in Nederlandse courant worden opgelegd.

Een nieuwe vrederechter

Als gevolg van deze uitspraak werd Reneman bij Koninklijk Besluit van 2 december 1827 ontslagen. Het is opmerkelijk dat men erin is geslaagd deze toch niet alledaagse gebeurtenis buiten de publiciteit te houden. In de *Leeuwarder Courant* bijvoorbeeld is er geen woord over te vinden. Terzijde zij hier het curieuze feit opgemerkt dat ruim een halve eeuw later de Wyckeler rechtzinnige hervormde gemeente opnieuw het wapen van de verwaarloosde pastorie hanteerde om de dan onwelgevallige vrijzinnige predikant L. van Giffen, de opvolger van ds. Kuitert, tot afscheid te dwingen. Pieter Jelles Troelstra beschrijft in zijn *Gedenkschriften* hoe hij als vijftienjarige jongen in 1875 een bezoek bracht aan ds. Van Giffen, die in 1858 zijn moeder voorafgaand aan haar huwelijk enige tijd gastvrij in huis had genomen. Hij trof in Wyckel 'den waardigen leeraar' aan in een pastorie die 'door de verwaarlozing

van den inmiddels van zijn predikant afserig geworden kerkeraad blijkbaar niet meer werd onderhouden'. Van Giffen hield het nog negen jaar vol alvorens ook hij zich gedwongen voelde – na 55 jaar! – het beroep naar een andere hervormde gemeente te aanvaarden.

Terug echter naar Reneman ten behoeve van wiens opvolging, overeenkomstig de wet, door de president van de rechtbank in het arrondissement Sneek en door de officier van justitie voordrachten werden gedaan. Er hadden zich de volgende vier sollicitanten gemeld: Idske Poppes, koopman te Balk en plaatsvervangend vrederechter in het kantoor Lemmer; Willem Carel Gerard van Welderen baron Rengers, oud ruim 25 jaar, lid van Provinciale Staten van Friesland; mr Meine Meinesz, oud 30 jaar, advocaat te Heerenveen en tenslotte Wieger van Eijck, griffier van het vrederecht in het kanton Lemmer. In hun voordrachten waren de president en de officier het slechts over één punt eens, namelijk dat Wieger van Eijck niet voor de functie van vrederechter in aanmerking kwam. De president plaatste achtereenvolgens op de voordracht de heren Rengers, Meinesz en Poppes, terwijl de officier zijn voordracht beperkte tot twee kandidaten, de heer Poppes als eerste en baron Rengers als tweede genomineerde. Gezien deze voordrachten was op het eerste oog wellicht de verwachting gerechtvaardigd dat de heer Rengers zou worden genoemd, maar deze voldeed niet aan het leeftijds criterium en zou dus

alleen met dispensatie benoembaar zijn geweest. Met betrekking tot kandidaat Meinesz roemen zowel de president als de officier 'zijne kunde', doch zij verschillen grotelijks over de overige kwaliteiten van deze persoon voor het vrederechterschap. Het oordeel van de president dat de heer Meinesz voorts door 'goeden aanleg en voorbeeldige zedigheid' voor de benoeming in aanmerking kwam heeft het in Den Haag kennelijk gewonnen van de opvatting van de officier dat 'hij door zijn timiden aart een weinigen geschiktheid tot publieken omgang, kwalijk voor een post beerekend zal zijn, waarin hij dagelijksch met menschen van allerlei slag zou moeten omgaan en dien omgang zich door eene zekere mate van populariteit de agting en het vertrouwen van het algemeen verwoeven'. Hoc dan ook, bij Koninklijk Besluit van 21 maart 1828 werd mr Meinesz benoemd tot vrederechter in het kanton Lemmer. Verre van timide richtte de nieuwe vrederechter zich reeds bij brief van 26 april 1828 tot het grietenijbestuur van Lemsterland met de klacht dat hij het 'onwelveogelijk' achtte de zittingen nog langer 'bij den Logementhouder in De Wildeman' te doen plaatsvinden en met de vraag om aanwijzing van een 'beter en convertabeler lokaal'. Hij verzoekt om daarover met het grietenijbestuur in conferentie te mogen treden.

Koeltjes wees de grietman, jhr O.R. van Andringa de Kempnaer, het verzoek af. Hij achtte de kwaliteit van de behuizing van het vredegerecht kennelijk geen zaak van de grietenij en bovendien zou in het grietenijhuis geen 'voegzaam lokaal' ter beschikking zijn. Op het verzoek om een bespreking werd in het geheel niet ingegaan. Het ging de vrederechter er toen nog in het bijzonder om de strafzittingen, die in de hoofdplaats van het kanton gehouden dienden te worden, niet langer in een logement te doen plaatsvinden. Er is weinig fantasie voor nodig om met mr Meinesz een dergelijke lokaliteit voor de behandeling van strafzaken als onwelveogelijk aan te merken.

Grafschennis

Op zijn minst moet de afstandelijke bejegening van de nieuwe vrederechter door de grietman achteraf als een beoordelingsfout worden gezien. Het was de grietman immers zonder twijfel bekend dat i.v.m. de plannen tot reorganisatie van de Rechterlijke Macht

pogingen ondernomen werden de hoofdplaats van het kanton Lemmer te verplaatsen van Lemmer naar Sloten. We komen hier op terug. In ieder geval had het grietenijbestuur zich een vijand gemaakt, die nog heel wat last zou bezorgen.

Op een drietal punten heeft mr Meinesz geprobeerd het grietenijbestuur onderuit te halen. In de eerste plaats beschuldigde hij dat bestuur van grafschennis, in de tweede plaats probeerde hij het grietenijbestuur te dwingen een door hem gewenste politieverordening uit te vaardigen en in de derde plaats trachtte hij op eigen gezag de hoofdplaats van het kanton daadwerkelijk te verplaatsen naar Sloten.

Om de curieuze beschuldiging van grafschennis door het Grietenijbestuur te kunnen toelichten, moeten we even terug in de tijd naar 1826. In dat jaar werd het verbod van kracht nog langer in kerken te begraven. Het grietenijbestuur van Lemsterland ging daarop, met voortvarendheid aan de slag en kocht een terrein aan het Turfland te Lemmer en richtte aldaar een begraafplaats in. Dit was ook hard nodig vanwege de grote sterfte door galkoorts in de jaren 1826 en 1827. In totaal werden daar 32 mensen begraven. De voortvarendheid van het grietenijbestuur werd echter niet beloond, want nadat deze begraafplaats in gebruik was genomen werden in 1827 bij Koninklijk Besluit nadere eisen gesteld. De nieuwe begraafplaats bleek daaraan niet te voldoen doordat deze niet buiten het dorp was gesitueerd. Een verzoek om dispensatie werd afgewezen, niettegenstaande het feit dat aangevoerd werd dat geen nadelige invloed op de frisheid van de lucht werd uitgeoefend, 'alzo hetzelve digt aan zee gelegen en aan den wind zeer blootgesteld is'. Vervolgens werd volgens de nieuwe regels buiten de toenmalige bebouwing van het dorp aan de Straatweg een nieuwe begraafplaats aangelegd. Op het als begraafplaats afgekeurde terrein wilde het bestuur vervolgens een school bouwen. Daarbij zouden de lijkkasten hinderlijk kunnen zijn. Daarom werden de 32 kisten op 24 december 1828 zonder toestemming opgegraven en elders op dat terrein herbegraven. Vier maanden later besloot de vrederechter de arbeiders die het werk hadden opgeknapt te verhoren en proces-verbaal van de grafschennis op te maken. De grietman

reageerde met kennelijk ingehouden woede en informeerde de Gouverneur van de provincie en de Officier van Justitie, welke laatste blijkbaar geen aanleiding zag tot vervolging over te gaan. De opzet van de vrederechter om het grietenijbestuur in diskrediet te brengen was mislukt.

Wederom bakzeil gehaald

Een volgende gelegenheid het Grietenijbestuur te dwarsbomen deed zich voor naar aanleiding van de weigering van het bestuur om op verzoek van de vrederechter een keur of verordening terzake tapperij van Herbergier, Kroeghouders enz. uit te vaardigen. Volgens de vrederechter zou er vanouds een deugdelijke verordening moeten zijn terwijl het grietenijbestuur betwistte dat er ooit zo'n keur heeft gegolden. Toen de vrederechter ook na verhoor van de plaatselijke politiemann en een herbergier het bewijs voor het bestaan van een tapverordening niet kon leveren en bovendien de Gouverneur niet op zijn verzoek inging om het grietenijbestuur op te dragen zo'n keur in het leven te roepen, besloot hij het heft in eigen handen te nemen. Hij droeg de Lemster politieambtenaar op om in de herbergen, kroegen en logementen bekend te maken dat er geen sluitingsuur zou gelden en dat ze de hele nacht door mochten tappen. Kennelijk ging de politieagent eerst nog even langs de grietman om te vragen of dit de bedoeling wel was, waarop deze hem verbood de opdracht van de vrederechter uit te voeren. De grietman riep bovendien de Gouverneur te hulp tegen de vrederechter die 'ondubbeltzinnig te blijken geeft van vijandige gezindheid, welke dezen ambtenaar zedert den aanvang zijner betrekking tegen het Grietenijbestuur bezielt heeft en nog steeds bezielt'. De Gouverneur schakelde daarop de Procureur Crimineel in Friesland in, die de vrederechter een lesje staatsinrichting gaf en hem duidelijk maakte dat hij over de schreef was gegaan door zich te bemoeien met bestuurlijke zaken, die niet tot zijn competentie behoren. Tijdens deze schermutselingen tussen het grietenijbestuur en de vrederechter bleef de grootste frustratie van de laatste onverkort bestaan. Namelijk het feit dat Lemmer hoofdplaats van zijn kanton was en zou blijven en dat de strafzittingen moesten worden gehouden in het logement van De Wildeman.

Niettegenstaande het lobbyen van degenen die de zetel van het vredege-recht wilden verplaatsen naar Sloten was het grietenijbestuur er op het nippertje in geslaagd Lemmer als zetel voor het vredege-recht te behouden.

Roemloos einde

Mr Meinesz zinde dat kennelijk in het geheel niet en zo kon het gebeuren dat hij onverhoeds op 3 november 1830 van Lemmer naar Sloten verhuisde en bekend liet maken dat de zittingen aldaar ten raadhuize zouden worden gehouden wekelijks op maandag om één uur namiddags. Feitelijk fungeerde daarmee de stad Sloten als hoofdplaats van het kanton. Uiteraard kon het grietenijbestuur van Lemsterland dit niet over zijn kant laten gaan en riep opnieuw de hulp in van de Gouverneur van de provincie. Deze vroeg op zijn beurt advies aan de minister van justitie en aangezien ook toen reeds Haagse molens langzaam draaiden duurde het ruim een half jaar voor hij antwoord kreeg. Bij brief van 30 juli 1831 antwoordde de minister van justitie Van Maanen de Gouverneur: '.....geve ik mij de eer haar te onderdragen dat ik geene vrijheid vinde om den vrederechter van het canton Lemmer

te gelasten om zijn residentie en zittingen in burgerlijke zaken in het dorp Lemmer te houden; naardien de wet van 28 floréal Xe jaar uitdrukkelijk, afwijkende van het bij art. 9 der wet ventôse, IXe jaar dienaan-gaande bepaalde den vrederechter alleen verplicht om in zijn canton te wonen; zoodat deze bevoegd is om zich te vestigen in eene andere gemeente dan de kantonnale hoofdplaats terwijl art. 8 van het wetboek van burgerlijke regstpleging aan den zekven tevens stellig de vrijheid verleent om zijne terechtzittingen in burgerlijke zaken mits niet openen deuren in zijn huis te houden, zonder eenige de minste beperking, of hij al dan niet zijn woonplaats in de hoofdplaats van het canton gevestigd heeft. Daar echter, naar aanleiding van art. 139 en 144 van het wetboek van strafvordering de vrederechter zijne zittingen als uitmakende de regt-bank van enkele politie in de gemeente der hoofdplaats behoort te houden, heb ik den zelfden doen aanschrijven om die terechtzittingen voortaan weder in het dorp Lemmer te doen plaats hebben'. De Gouverneur kon dan ook op 3 augustus 1831 aan het grietenijbestuur antwoorden dat op grond van de wettelijke bepalingen de strafzaken in de hoofdplaats van het kanton, Lemmer dus, dienden te worden gehouden, maar dat de terechtzittingen in burgerlijke zaken

zonder enige belemmering in Sloten of waar ook binnen het kanton konden worden gehouden. Haalde de vrederechter daarmee dus in grote lijnen bakzeil, zijn oorspronkelijke bezwaar dat café De Wildeman niet een geschikte plaats voor het houden van strafzittingen was, bleef recht over-eind. Het zou echter nog tot mei 1832 duren alvorens hij zijn zin kreeg en het grietenijbestuur hem een lokaal in het grietenijhuis ter beschikking zou stellen. De relatie tussen mr Meinesz en het grietenijbestuur was echter blijvend verstoord. Achteraf bezien blijft het beeld hangen van een weinig soepel opererende vrederechter die de confrontatie zocht. Kennelijk had de officier van justitie het bij zijn voordracht wel goed gezien en was Meinesz minder geschikt voor het vrederechtersambt. De carrière van mr Meinesz eindigde tragisch doordat de minister van justitie bij de periodieke herbenoemingsprocedure in 1858 besloot hem niet voor herbenoeming in aanmerking te laten komen. Acht jaar later stierf hij verbitterd in Duitsland.

Mr Rienk Wegener Sleeswijk is vice-president van de rechtbank te Leeuwarden.

Een naaste buur

Begin jaren zeventig kreeg de toenmalige kantonrechter van Beetsterzwaag, Van Douwen een wel erg aardige zaak voor zijn hekje.

Er kwam een vordering binnen van een manspersoon die beweerde gedurende een tweetal jaren voor een jongedame werkzaamheden in de tuin te hebben gedaan. Hij was daarvoor nooit betaald en eiste van de jongedame een bedrag van f 180,-.

De kantonrechter liet de partijen voor zich komen en hoorde beiden over deze zaak; had de jongedame opdracht gegeven tot het werk en waren er al eerder rekeningen gestuurd?

Uiteindelijk wees de kantonrechter vonnis:

"er is komen vast te staan, dat partijen bureu geweest zijn en dat eiser (de man) gedaagde (de jongedame) geregeld in haar tuin hielp, dat eiser nooit een rekening heeft gestuurd totdat hij constateerde, dat gedaagde intieme relaties onderhield met de timmerman, dat op dat moment abrupt een einde kwam aan

de voordien vriendschappelijke verhouding tussen partijen en vervolgens eiser gedaagde een rekening voor zijn tot dusverre met liefde gedane arbeid heeft doen toekomen.

Gedaagde blijft ontkennen opdracht tot werkzaamheden te hebben gegeven, zijnde het juist eiser die gaarne en ongevraagd haar huis en hof verzorgde. Ook zou gedaagde eiser veel gezelligheid hebben geboden en zou hij op zijn beurt van gedaagde bouwmaterialen hebben gebruikt.

Waar de gestelde opdracht niet uit de doeken komt, doch wel vaststaat, dat eiser, ofschoon reeds 83 jaar met een krasse viriliteit gezegend, niet blind is gebleken voor gedaagdes bekoorlijkheden, bestaat er gereede aanleiding de motivering van zijn werk ten dienste van gedaagde niet in geldelijk gewin, doch in zijn affecties jegens haar te zoeken. Uit zijn arbeid kan hoogstens een niet gehonoreerde natuurlijke verbintenis zijn ontstaan, welke echter niet langs gerechtelijke weg valt te realiseren."

De kantonrechter wees de eis af.